

BESZÁMOLÓ

Communitas Alkotói Ösztöndíj felhasználásáról

A 2010-es kiírás alkotói ösztöndíjára Mircea Eliade: *Maitreyi* című kisregényének magyar nyelvre való fordításával pályáztam.

Mircea Eliade a huszadik századi román kultúra egyik központi figurája. Jóllehet irodalmi munkássága nem emelkedik nemzetközi hírű vallástudományi munkáinak szintjére, regényei, elbeszélései ott találhatók a két világháború közt virágzásnak induló modern román próza élvonalában.

Az önéletrajzi elemeket is mozgató *Maitreyi* című kisregény az Eliade-próza egyik emblematikus darabja, egy, még a harmincas években, a gyarmati Indiában játszódó, finoman kidolgozott szerelmi történet. Fordítóként elsősorban a nagy érzelmi megrázkódtatást megéltó narrátor mai szemmel nézve helyenként megdöbbenően inkorrekt, a keleti világot a nyugati fehér ember szemével szemlélő, azt megérteni vágyó, de mégis megvető elbeszélői hangjának visszaadása jelentett kihívást.

Mircea Eliade műveiből elsősorban a realitás/irrealitás határán elhelyezkedő, onirikus, természetfeletti elemeket, hiedelemvilágot mozgósító elbeszélések olvashatók magyar nyelven (*Különös kalandok* 1976, *Serampuri éjszakák*. 1980, *Honigberger doktor titka* 1996), regényei nem.

Pályázatom összeállításakor úgy gondoltam, megfelelő kiadói és olvasói érdeklődés esetén elképzelhető lenne egy magyar Eliade- regénysorozat kiadása, amelynek első, figyelemfelkeltő, kedvcsináló darabja lehetne az Eliade-próza egyik legismertebb, közkedveltnek számító darabja, a (Romániában érettségi tananyagban szereplő) a *Maitreyi* című kisregény.

Az ösztöndíj folyósításának időszaka alatt sikerült lefordítanom a teljes szöveget, következhetnek a regény kiadására való próbálkozások.

Beszámolómhöz a műfordítói munka jellegéből adódóan nem fotót, hanem két szövegrészletet, a regény első, illetve utolsó fejezetének magyar nyelvű fordítását csatolom.

Köszönöm a Communitas Alapítvány támogatását.

Tisztelettel:
Vallasek Júlia

I.

Sokáig tétováztam a füzet mellett, nem tudok visszaemlékezni, pontosan melyik napon is találkoztam Maitreyi-jel. Azévi bejegyzéseimben semmit nem találtam. Az ő neve jóval később tűnik fel, miután kijöttem a szanatóriumból, és be kellett költözni Narendra Sen mérnök, Bhowanipore negyedbeli házába. Ez pedig 1929-ben történt, Maitreyijel pedig jó tíz hónappal korábban találkozhattam először. Éppen azért indítom tehát olyan nehézkesen ezt a történetet, mert nem tudom felidézni akkori alakját, képtelen vagyok újraélni akkori csodálatomat, a felkavaró és bizonytalan legelső találkozást.

Halványan rémlik, hogy egyszer láttam egy autóban várakozni az Oxford Könyvesbolt előtt, amíg apjával, a mérnökkel könyveket válogattunk a karácsonyi szünetre – emlékszem, összereztem, majd furcsa módon megvetést éreztem. Csúnyának találtam: túl nagy és túl fekete szeméit, húsos ajkait, fejlett, érő gyümölcsöz hasonló bengáli szűzlány kebleit. Amikor bemutatott neki, homlokához emelt tenyérrel üdvözölt, hirtelen feltűnt meztelen karja, megdöbbenett bőrének színe: matt, barna, addig sosem látott agyag- vagy viasz-barnaság. Akkoriban még a Wellesley utcában laktam, a Ripon Panzióban, Harold Carr volt a szobatársam, egy tisztviselő a Hadügy és Tengerészet boltjában. Kedveltem a társaságát, mert rengeteg családot ismert Kalkuttában, akiknél aztán én is eltölthettem az estéimet, a lányaimmal pedig rendszeresen eljártam táncolni. Ennek a Haroldnak próbáltam leírni, (leginkább azért, hogy végre magam is megértsem) Maitreyi meztelen karját, azt a megrázó és különös sötét-sárgát, amely oly kevésbé volt nőies, mintha egy istennő és nem egy indiai lány karja lett volna.

Harold az asztalára tett tükörben borotválkozott. Ma is látom a jelenetet: a teáscsészéket, cipőpasztával összekent lila pizsamáját, (amiért véresre verte a *boyt*, holott ő maga kente össze, amikor egyik este részegen jött haza az Y.M.C.A.-bálról), nikkal pénzermék a vetetlen ágyon és én, amint hiába próbálom egy gyufaszál vékonyságúra összecsavart papírdarabbal kitisztítani a pipámat.

– Na de Allan, komolyan, hogyhogy egy bengáli lány tetszik neked? Undorítóak. Itt születtem Indiában, jobban ismerem őket, mint te. Piszkosak, hidd el. És nincs mihez kezdeni velük, nem lehet őket lefektetni. Az a lány még a kezét sem nyújtja oda soha neked...

Kimondhatatlan élvezettel hallgattam, noha Harold egy szót sem értett abból, amit mondtam neki, azt hitte, ha egy nő karjáról beszélek, máris a szerelemre gondolok. Elég furcsa, hogy örömet lelem abban, hogy mások rosszat beszéljenek azokról, akiket szeretek, vagy akiket közel érzek magamhoz, a barátaimról. Ha igazán szeretek valakit, szívesen hallgatom meg a róla szóló pletykákat, mintha ezekkel tartanám ellenőrzés alatt

tudatom rejtett folyamatait, amelyeket meg nem értek, és nem is emlékszem rájuk szívesen. Azt lehetne mondani, hogy szenvedélyemmel, vagy őszinte érdeklődésemmel párhuzamosan nő bennem a rontó vágy, amely az első elnyomását, megrontását, trónról való letaszítását követeli. Nem tudom. De mivel kellemesen meglepett Harold ostoba kritikája a bengáli nőkről, (barátom fanatikus hülye volt, mint minden eurázsiai), rögtön rájöttem, hogy Maitreyi emléke sokkal mélyebben kötődik a gondolataimhoz és vágyaimhoz, mint hittem. Átmentem a szobámba, automatikusan próbáltam kitisztítani a pipámat. Nem tudom, mi történt ezután, ezt az eseményt nem jegyeztem fel, nem is emlékeztem rá, amíg a jázminkoszorú, amelynek a történetét a továbbiakban ebbe a füzetbe feljegyzem, eszembe nem juttatta.

Akkoriban kezdődött indiai karrierem. Egy csomó előítélettel eltelten érkeztem, tagja voltam a Rotary Klubnak, büszke voltam európai állampolgárságomra és származásomra, fizikai és matematikai értekezéseket olvastam, (noha kamasz koromban arról álmodoztam, hogy beállok misszionáriusnak), és csaknem napi rendszerességgel naplót írtam. Miután átadtam a Noel és Noel üzemek helyi képviselőjét, és műszaki rajzolóként alkalmazott a delta csatornázásán dolgozó társaság, akkor ismerkedtem meg közelebbről Narendra Sen-nel, (aki akkoriban köztisztviselőnek örvendett Kalkuttában, mert ő volt az első, Edinburghben kitüntetéssel végzett mérnök) és az életem változni kezdett. Kevesebbet kerestem, de szerettem a munkámat. Nem kellett többé a Clive Street-i irodában főni, papírokat böngészni és aláírni, és minden nyári estén berúgni, hogy elkerüljön az idegláz. Két-háromhetente elutaztam, a tamluki munkákat vezettem, és valahányszor a központból terepre kellett mennem, csak úgy dagadt a szívem a büszkeségtől, amikor láttam, hogy nő az építmény.

Igazán boldog hónapok voltak, hajnalban indultam a Howrath – Madras gyorsvonattal, és már ebéd előtt az építőtelepen voltam. Mindig is szerettem a gyarmati utazásokat. Indiában, az első osztályon megtett utazás igazi kikapcsolódás. Valahányszor kiszálltam a taxiból, barátságosnak éreztem az állomást, miközben barna kalapomat jól szemembe húzva végigrohantam a peronon, nyomomban a szolgálóval, aki a hóna alatt őt képesűjságot, mindkét kezében egy-egy csomag Capstan dohányt cipelt, (mert sokat dohányoztam Tamlukban, és valahányszor elmentem a Howrath-i dohánybolt előtt, mindig úgy éreztem, nem szereztem be elég Capstant, egy dohány nélkül eltöltött éjszaka emléke pedig, amelyen kénytelen voltam a munkások komiszdohányát füstölni, valósággal megborzongatott.) Sosem elegyedtem beszédbe fülketársaimmal, nem kedveltem a közepes szintű, oxfordi diplomával rendelkező *bara-szahibokat*, sem a zsebükben detektívregénnyel utazó fiatalokat, sem a gazdag indiaiakat, akik megtanultak ugyan az első osztályon utazni, de még nem tanulták meg, hogy kell begombolni a mellényüket, vagy piszkálni a fogukat. Bengál soha meg nem énekelt, meg nem siratott mezőit bámultam az ablakon át – magammal szemben is néma voltam, nem mondtam, nem kérdeztem semmit.

Az építőtelepen én voltam az úr, mert én voltam az egyetlen fehér ember. Az a néhány eurázsiai, akik a híd környékén folyó munkálatokat felügyelték nem örvendtek ugyanilyen megbecsültségnek, harmadosztályon utaztak, a megszokott khakis szín öltözetet viselték, rövidnadrág, mellén nagyzebes ing –, és hibátlan hindusztáni nyelven átkozták a munkásokat

Nyelvi pontosságuk és káromkodásaiknak kiterjedt köre lealacsonyította őket a munkások szemében. Én ellenben hibásan, hangsúlyok nélkül beszéltem, ami imponált nekik, mert idegen eredetemet, felsőbbrendűségemet bizonyította. Egyébként szívesen szóba elegyedtem velük esténként, mielőtt visszavonultam volna a sátramba írni, gondolkodni, elszívni még egy pipa dohányt. Szerettem ezt a tengerparti földdarabot, ezt az isten háta mögötti, elhagyatott, kígyókkal teli mezőt, amelyen ritkásan nőttek a pálmafák és illatosak voltak a bokrok. Szerettem a reggeleket, hajnalhasadás előtt, amikor a csend szinte örömrizikoltásra készítetett, ezt a csaknem emberi magányt, ezen a zöld és oly elhagyatott mezőn, amely az utazót a legszebb égbolttal várja, amit életemben látni megadatott.

Az építőtelepen töltött napokat igazi vakációnak éreztem. Kedvvel dolgoztam, jókedvűen osztogattam a parancsokat, s ha bár egy értelmes társam akadt volna, minden bizonnyal okos dolgokat mondtam volna.

Lucien Metz-zel éppen akkor találkoztam, amikor barnára sültén, farkaséhesen hazatértem Tamlukból. A peronon találkoztunk, arra vártam, hogy a szolgám fogjon egy taxit, (éppen befutott a Bombay-i gyors, és szokatlanul nagy volt a tömeg). Lucient két évvel korábban, Adenben ismertem meg, amikor Indiába menet néhány órát ott töltöttem, ő pedig egy olasz hajóra várt, hogy visszavigye Egyiptomba. Tetszett ez a műveletlen és szemtelen, nagyon tehetséges és jó megfigyelőképességű újságíró, aki gazdasági riportot készített, és a hajó fedélzetén olvasgatott árlistát hasonlított össze a kikötőben tapasztalt árakkal, aki képes volt arra, hogy alig egy órácska autózás után tökéletesen leírjon egy várost. Amikor megismerkedtünk, ő már többször járt Indiában, Kínában, Maléziában és Japánban, és azok közé tartozott, akik nem azért kritizálták Mahatma Gandhit, amit tett, hanem azért, amit nem tett.

– Hé, Allan! - kiáltott rám, és nem tűnt meglepettnek, hogy találkozunk.

–Még mindig Indiában, mon vieux? Mondd meg kérlek ennek az alaknak, aki úgy tesz, mintha nem értene angolul, hogy az Y.M.C.Á.-hoz vigyen, ne hotelbe. Azért jöttem, hogy könyvet írjak Indiáról. Sikerkönyvet, politikai- és detektívregényt. Elmesélem...

Lucien tényleg azért jött, hogy könyvet írjon a modern Indiáról, már itt tartózkodott néhány hónapja, interjúkat készített, börtönöket látogatott, fotózott. Még aznap este megmutatta a fotóalbumát és az autogramm-gyűjteményét. Problémát okozott azonban a nőknek szánt fejezet, még sosem találkozott *igazi* indiai nőekkel. Hézagossá ismertei voltak csupán a purdahban töltött életükről, állampolgári jogaikról, különösen a gyermekházasságokról.

Gyakran kérdezte:

– Te Allan, igaz, hogy ezek nyolcéves kislányokat vesznek feleségül? Így kell lennie, olvastam egy fickó könyvében, aki harminc évig volt itt tisztviselő.

Kellemes estét töltöttem a társaságában, az otthon teraszán, de minden igyekezetem ellenére sem segíthettem rajta, hiszen magam sem ismertem közelről az indiai nők életét, a mozi és néhány fogadást kivéve nem is nagyon találkoztam velük. Eszembe jutott, hogy megkérhetném Narendra Sent, hívja meg egyszer teára. Talán az is eszembe jutott, hogy így én is közelebről megfigyelhetem Maitreyit, akit azóta sem láttam, mert Sen-nel való kiváló kapcsolatomból kizárólag közös irodai munkánkra és autóbéli beszélgetésekre korlátozódtam. Eddig kétszer is meghívott már teára, de mivel nagy becsben tartottam a kizárólag matematikai fizika tanulmányozásának szentelt szabadidőmet, visszautasítottam.

Amikor elmondtam, hogy Lucien könyvet ír Indiáról, amelyet majd Párizsban fog kiadni, és elmeséltem, melyik fejezet megírásánál akad el, Sen megkért, hogy rögtön, még aznap délutánra hívjam meg teázni. Milyen boldogan szaladtam fel az otthon lépcsőin a hírral! Lucien még sosem járt gazdag indiai házban, arra számított, hogy remek riportot fog készíteni.

– Milyen kaszta is tartozik ez a te Sened? – kérdezte.

– Igazi brahmin, de a legkevésbé sem ortodox. A Rotary Klub alapító tagja, a Kalkutta Klub tagja, perfektül teniszezik, autót vezet, halat és húst eszik, európaiakat hív meg az otthonába és bemutatja őket a feleségének. El leszel tőle ragadotva, ígérem.

Be kell vallanom, én is legalább annyira meg voltam lepődve, mint Lucien. Ismertem a mérnök Bhowanipore-i házát, jártam egyszer ott autóval, valami tervrajzokért. De még csak nem is gyanítottam soha, hogy ennyi csoda akad egy bengáli házban, ennyi fény szűrődik át a fátyolhoz hasonlóan áttetsző függönyökön, hogy olyan édes megérinteni a szőnyeget a kasmíri gyapjú pamlagokat, meg a vert bronztárnnyérhoz hasonló lábú asztalkákat, amelyekre azokat a teáscsészéket és bengáli süteményeket helyezték, amelyeket Narendra Sen Lucien okulására hozatott. Álltam, és a szobát csodáltam, mintha akkor érkeztem volna meg Indiába. Két éve itt éltem, de soha nem vágytam arra, hogy belépjek egy bengáli család otthonába, megismerjem belső életüket, és ha a lelküket nem is, bár a tárgyaikat megcsodáljam. Gyarmati életet éltem, egyedül az építőtelepen vagy az irodákban végzett munkámmal, olyan könyveket olvastam és olyan előadásokat néztem, amelyeket a fehér földrészen is könnyen elérhettem volna. Aznap délután született meg bennem az első kétely, emlékszem, kicsit kábán tértem haza, olyan gondolatokkal, amelyek még sosem jártak a fejemben. (Lucien fel volt dobva, benyomásait ellenőrizte, hol ezt, hol azt kérdezett, hogy vajon jól értette-e a házigazda szavait.) Mégsem írtam egy sort sem a naplóm, ma, amikor Maitreyit idéző nyomok után kutatva lapozgatom a füzeteket, semmit nem találok. Furcsa, mennyire képtelen vagyok előre látni a döntő eseményeket, megfejteni azokat az embereket, akik később megváltoztatják életem menetét.

Maitreyit sokkal szebbnek találtam, sápadt teaszín szarijában, ezüsttel kivarrt, fehér papucsban, a sárga cseresznyék színét idéző sállal, túl sötét fürtjei, túl nagy szemei, túl piros ajkai mintha alig emberi életet leheltek volna ebbe a fátylakba burkolt, mégis áttetsző testbe, amely mintha nem is a biológiai törvényeinek, hanem valami csodának köszönhetően élt. Némi kíváncsisággal figyeltem, képtelen voltam megérteni, milyen titkot rejteget ez a lány puha, selyem- mozdulataiban, félénk, már-már rémült mosolyában, és főleg abban a minden pillanatban változó beszédében, amely mintha csak most ismerkedne bizonyos hangokkal. Merev, pontos, tankönyvbe illő angol nyelven beszélt, de valahányszor megszólalt, én is, Lucien is kénytelenek voltunk rábámulni: mintha hívtak volna szavai!

A teázás tele volt meglepetésekkel! Lucien minden falás sütemény után jegyzetelt, szünet nélkül kérdezősködött. Mivel hibásan beszélt angolul, a házigazda pedig biztosította, hogy ért franciául, (két kongresszuson is járt Párizsban, a könyvtárában pedig számos francia regény rejlett, amúgy egyiket sem olvasta), néha párizsi argóján kérdezett valamit, mire a házigazda mosolyogva felelt: „oui, oui, c'est ca”, majd roppant elégedetten nézett ránk. Lucien kérte, engedjék meg, hogy megvizsgálhassa Maitreyi ruháját, ékszereit, díszeit. A mérnök beleegyezett, kézen fogva odahúzta a lányát, mert Maitreyi az ablaknak volt dőlve, alsó ajka remegett, a sál eltakarta homlokát. Páratlan jelenet volt a ruházat vizsgálata, az ékszerek kézzel való méregetése ,amelyet elragadtatott felkiáltások, kérdések és Lucien által gyorsírással lejegyzett válaszok követtek, miközben Maitreyi már azt sem tudta, hova nézzen, reszketett, sápadtan, rémülten, amíg a tekintetünk nem találkozott, és én rá nem mosolyogtam. Akkor, mintha csak rálelt volna a béke szigetére, tekintetembe fúrta tekintetét, szépen, csendesen, megnyugodott. Nem tudom, meddig tartott ez a pillantás, de nem hasonlított egyetlen eddig tapasztalt, tekintetembe fúródó pillantáshoz sem, és amikor a vizsgálat véget ért, Maitreyi pedig visszaszaladt az ablak mellé, pironkodtunk ismét egymásra nézni, olyan titokzatos és meleg volt a korábbi pillantásunk.

Mert őt már nem nézhettem, más szemekkel kezdtem nézni a mérnököt, azon tűnődtem, hogy lehet egy ilyen csúnya, kifejezéstelen ember Maitreyi apja. Most én is közelebről, nyugodtan figyelhettem a mérnök arcát, amely olyannyira hasonlított egy békához, dülledt szemek, nagy száj, kerek, barna fej, alacsony homlok, fekete, már őszesbe hajló haj, alacsony termet, görbe vállak, formátlan has és rövid lábak. Annál érthetlenebb volt, hogyan kelthet szimpátiát és szeretetet ez az én főnököm. Mert legalábbis az én szememben, Narendra Sen vonzó férfi volt, okos, kifinomult, művelt, tele humorral, szelíd és igazságos.

Ahogy ott álltam, és figyeltem, különös, meleget és rettegést keltő hangulatot hozva magával megjelent a mérnök felesége, Srimati Devi Indira, kék szariban, aranyba mártott kék sállal, mezítláb, pirosra festett talppal és körmökkel. A hölgy szinte egyáltalán nem értett angolul, és egyfolytában mosolygott. Minden bizonnyal sok pant rágcsálhatott aznap délután, mert vérvörösek voltak az ajkai. Amikor ránéztem, megdöbbsentem, nem

mondtam volna meg, hogy Maitreyi anyja, inkább a nővérének látszott, olyan fiatal, friss, szégyenlős volt. Vele együtt érkezett tíz-tizenegyéves másik lánya, Chabu, akinek rövidre volt vágva a haja, kartonruhát viselt, de harisnya és cipő nem volt rajta, meztelen karjai és combjai, huncut, csinos arccoskája rögtön egy cigánylányt juttatott eszembe.

Képtelen vagyok itt elmesélni, mi történt akkor. Ez a három nő, amint megjelentek előttünk, egymáshoz húzódtak, ugyanazzal a rémülettel a tekintetükben, a mérnök hiába bátorította beszédre őket. A ház asszonya szerette volna kitölteni a teát, de aztán meggondolta magát, és Maitreyire hagyta. Már nem tudom, kinek a hibájából történt, de a tea kiömlött a tálcára és Lucien nadrágjára, mire mind segítségére siettek, a mérnök pedig elveszítette a nyugalomát és bengáli nyelven szidni kezdte a családját, Lucien pedig franciául szabadkozott, anélkül, hogy bárki is figyelt volna rá. Végül Narendra Sen szólalt meg:

– Scusez-moi! Ici votre place.

A lányok rögtön szaladtak kicserélni a fotel selyemtakaróját, a mérnök tovább veszekedett velük, mi ketten pedig nem tudtuk, hova álljunk, mit tegyünk, kire nézünk. Még Lucien is zavarba jött, noha távozás után a kocsiban sokat mókázott az eseménnyel kapcsolatban. Csak az asszonyság vérvörös ajkain játszott ugyanaz a mosoly, ugyanaz a meleg szerénység a tekintetében.

A társalgás nem tartott sokáig. A mérnök megmutatta Luciennek a régi szanszkrit kéziratokat a nagybácsi könyvtárából, aki a kormány egyik fő tudósa volt, majd egy sor festményt és régi kézimunkát. Én az ablakhoz léptem, a kertet bámultam, furcsa kert volt, magas falakkal, bokrokkal és glicíniával, a ház mögött egy kókuszpálma csokra reszketett. Néztem, anélkül hogy rájöttem volna, honnan származik a varázsa, ez a Kalkuttában sosem tapasztalt nyugalom. Hirtelen féktelen, ragadós nevetést hallottam, egy nő meg egy gyermek nevettek együtt, nevetésük egyenesen a szívembe hatolt. Jobban kihajoltam az ablakon, és akkor megláttam a kertben, két lépcsőn heverve Maitreyi csaknem meztelen testét, haja a szemébe hullt, karjait összefonta a keblén, láttam, ahogy remeg a lába, rázza a nevetés, s végül egy gyors bokamozdulattal a falnak rúgja papucsait. Nem tudtam betelni a látvánnyal, végtelennek éreztem azt a néhány percet. Valami szent szertartásnak éreztem nevetését, a tüzes test vadságát. Az volt az érzésem, szentségtörést követek el, de nem volt erőm megválni az ablaktól.

Elmenőben minden teremben az ő nevetését hallottam.

Álló nap munka után járok a kikötői irodákban. B. ígérete, hogy szerez egy francia fordítói állást a nagykövetségen, nem valósul meg. Valami száz rúpiám van még, igaz, errefelé sokan tartoznak nekem. Harold nagyon csúnyán viselkedik. Kértem, osztozzunk meg a szobáján, mert 15-től kénytelen vagyok elköltözni, és azzal az ostoba indokkal utasított el, hogy nem vagyok keresztény! Hogy nem alhat egy bálványimádóval! Az az igazság, hogy most már mindent tud, azt is, hogy nincs pénzem, és nagy reményeim sem lehetnek arra nézve, hogy rendes fizetést kapok. Ribeiro asszony, mihelyst észrevette, hogy piszkos az ingem, elfeledkezett arról, hogy mennyi jót tettem vele, csak a szegénységet látja. Épp hogy egy teát ad, amikor Haroldhoz megyek látogatóba. Már nincs mit eladnom. Hat-hét ingem maradt. Elkésérítő nap, sok, túlságosan sok unalmas dologgal.

...Találkozás Khokhával. Megint Maitreyitől hoz levelet. Nem akarom átvenni, azt mondom, szavamat adtam a mérnöknek. (De vajon valóban így történt? Ma sem tudom.) Khokha szerint Maitreyi könyörög, találkozzam vele akár a Bhowanipore-i parkban, akár egy moziban, vagy legalább telefonon beszéljünk. Mindent határozottan, keményen, rettentően szenvedve visszautasítok. Mi értelme újrakezdeni, amikor minden ugyanott ér majd véget, könnyek közt, örületben?

– Mondd meg neki, felejtse el! Allan meghalt! Kire vár még?

Azon gondolkodom, van-e még olyan örültség, amelyet ha Maitreyi elkövet, ismét az enyém lehet, ezúttal örökre. De nem jut eszembe semmi, nem tudok elképzelni semmit. Szökjek meg vele... De hogy raboljam el, hogyan jussak be ismét a Sen által őriztetett Bhowanipore-ba?.. És még valami..., talán már meg sem érdemlem őt. Nem tudom, semmit nem tudok. Szeretném, ha elfelejtene, ha nem szenvedne többet. A mi szerelmünk itt véget ér.

... Tegnap reggel óta óránként hív telefonon. „Hol van Allan? Beszélni akarok Allannal! Mondják meg, hogy fontos üzenete van Maitreytől, a kedvesétől!” Végül McTire asszony fellázad. Azt mondja nekem:

– Allan, jöjjön és intézze el végre a dolgot ezzel az ostoba feketével!

Legszívesebben szájon vágnám, de csak mosolygok vadul. Így, így, egyre véresebben, amíg térdre nem zuhanok, és ordítani nem kezdek: Istenem, elég volt!....

... Este Geurtievel. Rendes lány, igazán ez az én Geurtim. Mondom neki:

– Kislány, rosszul mennek a dolgok. Nincs munkám...

Az asztal alatt odacsúsztat egy tízrúpiást.

– Hagyd csak, Allan – és nevet – költöttél te rám eleget!... Mit innál?

– Whisky, csak whisky, mert csak az segít felejtetni.

– Mit akarsz elfelejtetni? – kérdi elkomolyodva – A szegénységet vagy a szerelmet?

– A napot, Geurtie, rettenetes csupán a nappalnak élni, sosem találkozni az éjszakával, sosem aludni többé. De hosszú nap ez, Geurtie, micsoda végtelen nap...

... Erre nem számítottam. Tessék, szeretnek, és Istenem, Istenem, *szeretem* Geurtiet! Váratlanul lefeküdt velem, amikor én csak egy tisztességes vacsoráért mentem fel hozzá, meg hogy kölcsönkérjek egy pizsamát. Olyan régóta alszom mások pizsamáiban. Erre az ágyában találok magam. Micsoda élet, örület!

– Te vagy az én kedvesem! – becézget.

Érzéketlen vagyok. Mintha csak annyit mondott volna: „kölni illatod van”. Pont olyan jelentéktelennek érzem. De mivel az utóbbi időben, amióta éhezem, gyáva is lettem, nem szólok semmit, csak megsimogatom: „arcátlanka, arcátlanka”, mondom, és ez nagyon tetszik neki. Reggel tízkor elmegy dolgozni, de előtte reggelit ad, és „State Express 555” cigarettát vásárol nekem! Mióta nem szívtam ilyen jó dohányt... Haza akarok menni, mondom, hogy gondjaim vannak a szállásadóval, mire meghív, lakjam nála.

– Mit érdekel, mit mond a világ? – grimaszol.

Nem számítottam ekkora bátorságra egy eurázsiai nőtől. Én, aki azt hittem, csak a pénz érdekli. (Különben tudom, hogy van két pénzes pasija, két *bara-sahib*!) Bevallja, hogy az első este óta szerelmes belém. Én pedig mit sem tudtam az egészről!

... Éppen befejeztem egy B.-vel folytatott telefonbeszélgetést, amikor, elismerem megrettenve Maitreyi hangját hallottam felcsendülni a vonalban:

– Allan! Miért nem állsz szóba velem? Allan, elfelejtetted...

Leteszem a telefont, és csaknem a bútorokba fogózva tántorgok vissza a szobámba. Istenem, miért nem tudom őt elfelejteni? Miért nem alszik el egyszer ez az értelmetlen és terméketlen tűz? Szeretnék valami olyasmit tenni, amitől Maitreyi kiábrándulna belőlem, amely rákényszerítené arra, hogy elfelejtsen. Mert mi nem lehetünk egymáséi. Geurtiehez költözöm, Khokhát pedig elküldöm, hogy meséljen el mindent Maitreyinek.

Tárgyalások a Burma Olajtársasággal. Szükségük van egy folyami ügynökre. Azt hiszem, ehhez is értek. Muszáj. A délutánt a Technikai Intézet könyvtárában töltöm, hogy megtudjam, mi is az a folyami ügynök. Eddig kétszer is érdeklődött utánam a rendőrség. A munkanélkülieket mindegyre visszaküldik Európába. Ez jelentené a legszörnyűbb vereséget, ha kitoloncolnának... Geurtie, szegényke, könnyes szemmel húsz rúpiát adott.

... Régi papírjaim közt kutatva rátaláltam arra a levélre, amelyet egy ismeretlen küldött a születésnapján Maitreyinek, egy gyönyörű virágcsokor kíséretében. Őrült vágyat érzek arra, hogy megtudjam, mi áll a levélben, de bengáli tudásom már nagyon bizonytalan, ezért megkérek egy környékbeli patikust, fordítsa le nekem. Íme: „Feledhetetlen

fénysugaram, nem jöhetek ma hozzád, mert téged, csak egyedül láthatlak, amikor csak az enyém vagy, úgy, mint azon a napon, mikor a karjaimba tartottalak...”

Nem tudom átírni. Őrült, embertelen féltékenységtől szenvedek. Legszívesebben beleharapnék az asztal lapjába. Bár most hívna Maitreyi telefonon. Istenem, mikor tévedtem? Hol tévedtem? Vagy mindig, mindenkinek igaza van?...

... Rég nem írtam a naplóba. Remélem, rövidesen végzek Indiával. Biztos ígéreteim vannak, egyelőre ugyan előszerződés nélkül Szingapúrból. Még nem tudom, mi lesz ott a munkám, de úgy látom, kapok útiköltséget. Nem mondtam meg senkinek. Túl sokat dicsekedtem már azzal, hogy állást keríték.

Harolddal végleg megszakadt a kapcsolatom. Ha nincs ott Clara, földhöz vágom. Nagy kedvem van verekedni. Geurtie emiatt az incidens miatt összeveszett Clarával. Amióta egy szobában lakom Geurtieval, a világ azt hiszi, mi vagyunk a legboldogabb házaspár, (nem tudom, ki találta ki, hogy titokban összeházasodtunk.) Geurtie viszont tudja az igazat, hogy örültem szeretem Maitreyit, és csak bosszúból költöztem hozzá. (Miközben mindez csak mese, mert azért költöztem oda, mert már nem volt mit ennem.)

Khokha rengetegszer keresett. Meghagytam, hogy ne engedjék be. A leveleit csak félig tudom elolvasni, rettenetes angolsággal ír. Egyre azt hajtogatja, hogy Maitreyi valami örülségre készül, hogy elűzzék a házból, és utánam jöhessen. Ha belegondolok, kiráz a hideg, így aztán konokul elűzők minden Maitreyi-jel kapcsolatos gondolatot. Khokha azt állítja, Maitreyi képes volna lefeküdni az első ismeretlennel, csak hogy elűzzék otthonról, és ismét mellettem lehessen. Irodalom.

J.-vel, Sen asszony unokaöccsével találkozom, egy nagy nyomdával való szerződés ügyében érkezett. Öröm, ölelések, emlékek idézése. Az első ismerős, akivel Szingapúrbán találkozom. Meghívom ebédelni, és a harmadik cigaretta után, a szemembe nézve, komolyan azt mondja:

– Allan, tudod, hogy Maitreyi nagyon szeretett? Az egész világ értesült erről a szerelemről...

Próbálok félbeszakítani, mert noha szívesen találkozom ottani emberekkel, képtelen vagyok elviselni, ha sajnálkoznak, vagy szerelmünkről tesznek megjegyzéseket. Tudom, hogy sok minden kiderült azóta. De mi haszna az egésznek?

– Nem, nem – makacskodik – szomorú dolgokról kell beszélnem.

– Csak nem halt meg? – kérdem megrettenve. (Holott nem hiszek én a halálában, mert jól tudom, ha úgy hozza a sors, hogy Maitreyi előttem hal meg, azt megérem.)

– Jobb lett volna, ha meghal – jegyzi meg babonásan J. – Bűnt követett el. Lefeküdt a gyümölcsáruval...

Ordítani, nevetni szeretnék. Érzem, ha nem fogózom meg az asztalban, elájulok. J. észreveszi, és vigasztalni kezd:

– Nagy csapás volt mindannyiunk számára. Mama csaknem beleőrült a fájdalomba. Maitreyi Midnapurba ment szülni, titokban ugyan, de hát mindenki megtudta. Megpróbálták lefizetni azt a gazembert, de most már perben állnak...

Nem értettem semmit. Ma sem értem. Ki perel kit?

Kérdem, elűzték-e Maitreyit a háztól?

– Sen nem hajlandó. Azt mondta, inkább saját kezével öli meg, minthogy kidobja. Talán filozófusnőt csinálnak belőle, ki tudja... Jó partit akartak kötni vele, de most már mindenki tud mindent... Ki veszi így el? És mégsem akarják elkergetni. Maitreyi egyre sikoltozik: „Miért nem dobtok oda a kutyáknak? Miért nem dobtok az utcára?” Azt hiszem, megőrült. Másként, ki tenne ilyet?...

Vannak órák, amelyekben gondolkodom. És nem tehetek semmit. Sürgönyözzem Sennek? Írjak Maitreyinek?

Érzem, értem tette mindezt. Ha elolvastam volna a Khokha által hordott leveleket... Talán tervezett valamit. Nagyon összevagyok zavarodva, nagyon. Mégis, szeretnék mindent, mindent leírni.

... És ha az egész csak a én szerelmem megráfálása? Miért hinném el? Honnan tudhatnám? Szeretnék belenézni Maitreyi szemébe...

1933 január-február